IRFAN
AKADEMIYASI
ILM · TA'LIM · TARAQQIYOT

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILM, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA INNOVATSIYALAR
UCHUN YANGI IMKONIYATLAR

NOYABR

TOSHKENT
O'ZBEKISTON

VIJDON ERKINLIGI – DINIY BAG'RIKENGLIK VA IJTIMOIY BARQARORLIK KAFOLATI

Abduxalilova Dildora Abduraximovna

Namangan davlat pedagogika universiteti

MTM-AU-25 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Zaynobiddinova Naimaxon

https://doi.org/10.5281/zenodo.24431745

Annotatsiya. Maqolada vijdon erkinligi tushunchasining mazmun-mohiyati, uning xalqaro-huquqiy asoslari hamda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunchiligidagi kafolatlari tahlil qilingan. Vijdon erkinligining diniy bag'rikenglik muhitini shakllantirish va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni ochib berilgan. Shuningdek, yangi tahrirdagi Konstitutsiya va "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonunning ushbu sohadagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: vijdon erkinligi, Konstitutsiya, diniy bag'rikenglik, ijtimoiy barqarorlik, dunyoviy davlat, konfessiyalararo totuvlik, inson huquqlari.

Аннотация. В статье анализируются сущность понятия свободы совести, её международно-правовые основы, а также гарантии, закреплённые в Конституции и законодательстве Республики Узбекистан. Раскрывается роль свободы совести в формировании религиозной толерантности и обеспечении социальной стабильности в обществе.

Ключевые слова: свобода совести, Конституция, религиозная толерантность, социальная стабильность, светское государство, межконфессиональное согласие.

Abstract. The article analyzes the essence of the concept of freedom of conscience, its international legal foundations, and the guarantees established in the Constitution and legislation of the Republic of Uzbekistan. It reveals the role of freedom of conscience in building religious tolerance and ensuring social stability in society.

Keywords: freedom of conscience, Constitution, religious tolerance, social stability, secular state, interfaith harmony.

Kirish. Vijdon erkinligi inson huquq va erkinliklari tizimida alohida o'rin tutadi. U

insonning eng ichki, ma'naviy dunyosiga – e'tiqodi, dunyoqarashi va qadriyatlariga bevosita daxldor bo'lgan huquqdir. Shu sababli vijdon erkinligi demokratik davlat va fuqarolik jamiyatining muhim belgilaridan biri hisoblanadi.

Tarix shuni ko'rsatadiki, e'tiqod erkinligi cheklangan jamiyatlarda diniy asosdagi nizolar, ziddiyatlar va beqarorlik kuchaygan. Aksincha, har bir shaxsning e'tiqodi hurmat qilinadigan, turli din vakillari teng huquqli bo'lgan jamiyatlarda tinchlik va hamjihatlik mustahkam bo'lgan. Demak, vijdon erkinligi nafaqat shaxsiy huquq, balki butun jamiyat barqarorligining kafolati hamdir.

O'zbekiston ko'p millatli va ko'p konfessiyali davlatdir. Mamlakatda 130 dan ortiq millat va elat vakillari istiqomat qiladi, 16 ta diniy konfessiyaga mansub tashkilotlar faoliyat yuritadi. Bunday sharoitda vijdon erkinligini ta'minlash millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni saqlashning asosiy shartidir.

Maqolaning maqsadi – vijdon erkinligining konstitutsiyaviy-huquqiy kafolatlarini tahlil qilish va ularning diniy bag'rikenglik hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyatini ochib berishdan iborat. Tadqiqotda huquqiy-qiyosiy, tarixiy va tizimli tahlil usullaridan foydalanildi.

Asosiy qism

1. Vijdon erkinligi tushunchasi va uning mazmuni. Vijdon erkinligi – shaxsning xohlagan dinga e'tiqod qilish yoki hech qaysi dinga e'tiqod qilmaslik, o'z diniy yoki dunyoviy qarashlarini erkin tanlash va ularni qonun doirasida ifoda etish huquqidir. Bu tushuncha bir necha muhim jihatni o'z ichiga oladi. Birinchidan, e'tiqodni tanlash erkinligi. Ikkinchidan, diniy marosimlarni yakka tartibda yoki boshqalar bilan birgalikda bajarish huquqi. Uchinchidan, hech kimni biror dinga majburlash yoki e'tiqodi uchun kamsitishga yo'l qo'yilmasligi.

Vijdon erkinligi ikki tomonlama xususiyatga ega. U, bir tomondan, shaxsning ichki ma'naviy erkinligini ta'minlaydi. Ikkinchi tomondan, boshqalarning e'tiqodini hurmat qilish majburiyatini ham yuklaydi. Aynan shu ikkinchi jihat diniy bag'rikenglikning negizini tashkil etadi: o'z e'tiqodi hurmat qilinishini istagan inson boshqalarning e'tiqodini ham hurmat qilishi lozim.

2. Vijdon erkinligining xalqaro-huquqiy asoslari. Vijdon erkinligi xalqaro huquqda umume'tirof etilgan asosiy inson huquqlaridan biridir. 1948-yilda qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 18-moddasida har bir insonning fikrlash, vijdon va din erkinligi huquqiga egaligi belgilangan. 1966-yilgi Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro paktning 18-moddasida esa bu huquq yanada batafsil mustahkamlangan. O'zbekiston ushbu xalqaro hujjatlarga qo'shilgan va ularning talablarini milliy qonunchilikda aks ettirgan.

O'zbekistonning bu sohadagi xalqaro tashabbuslari ham alohida e'tiborga loyiq. 2018-yil 12-dekabrda BMT Bosh Assambleyasi O'zbekiston Prezidenti tashabbusi bilan "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" maxsus rezolyutsiyasini qabul qildi. Bu hujjat diniy bag'rikenglik g'oyasini ta'lim va ma'rifat orqali qaror toptirishga qaratilgan.

3. Vijdon erkinligining konstitutsiyaviy kafolatlari. 2023-yil 30-aprelda umumxalq referendumida qabul qilingan yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 35-moddasida "Hamma uchun vijdon erkinligi kafolatlanadi", deb belgilangan. Unga ko'ra, har kim xohlagan dinga e'tiqod qilish yoki hech qaysi dinga e'tiqod qilmaslik huquqiga ega, diniy qarashlarni majburan singdirishga esa yo'l qo'yilmaydi. Avvalgi Konstitutsiyada bu norma 31-moddada mustahkamlangan edi.

Konstitutsiyaning 1-moddasida O'zbekiston dunyoviy davlat sifatida belgilangan. Dunyoviylik davlatning dinga qarshi ekanini emas, balki barcha dinlarga nisbatan betaraf va teng munosabatda bo'lishini anglatadi. Bundan tashqari, Konstitutsiyada fuqarolarning jinsi, irqi, millati, tili, dini va e'tiqodidan qat'i nazar qonun oldida tengligi kafolatlangan. Bu normalar birgalikda turli e'tiqoddagi fuqarolarning teng huquqli yashashi uchun mustahkam huquqiy zamin yaratadi.

4. Qonunchilikdagi kafolatlar. Konstitutsiyaviy normalar 2021-yil 5-iyulda imzolangan yangi tahrirdagi "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonunda yanada aniqlashtirildi. Ushbu qonun bilan bir qator muhim yangiliklar joriy etildi:

- mahalliy diniy tashkilot tuzish uchun zarur tashabbuskorlar soni 100 nafardan 50 nafarga kamaytirildi;
- diniy tashkilotlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi soddalashtirildi, uni elektron

shaklda amalga oshirish imkoniyati yaratildi;

- jamoat joylarida ibodat libosida yurishga oid taqiq olib tashlandi;
- vijdon erkinligi sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari va prinsiplari belgilandi.

Qonunni ijro etish va konfessiyalararo munosabatlarni muvofiqlashtirish vazifasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha qo'mitaga yuklatilgan.

5. Vijdon erkinligi – bag'rikenglik va barqarorlik omili. Vijdon erkinligining amalda ta'minlanishi jamiyatda diniy bag'rikenglik muhitini shakllantiradi. Turli din vakillari o'z e'tiqodlari himoyalanganini his qilganda, ular o'rtasida ishonch va hamkorlik kuchayadi. O'zbekistonda masjidlar bilan bir qatorda pravoslav va katolik cherkovlari, sinagogalar va boshqa ibodatxonalarning erkin faoliyat yuritishi buning yaqqol dalilidir.

Diniy bag'rikenglik, o'z navbatida, ijtimoiy barqarorlikning muhim sharti hisoblanadi. Agar fuqarolar e'tiqodi uchun kamsitilmasa, diniy asosdagi nizolar uchun zamin qolmaydi. Shu bilan birga, vijdon erkinligi cheksiz emas: u boshqalarning huquqlari, jamoat tartibi va xavfsizligini hurmat qilish bilan uyg'un bo'lishi kerak. Diniy shiorlar ortiga yashiringan ekstremistik g'oyalarga qarshi "jaholatga qarshi ma'rifat" tamoyili asosida kurashish ham aynan barqarorlikni saqlashga xizmat qiladi.

Xulosa

O'tkazilgan tahlil asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin.

1. Vijdon erkinligi inson huquqlari tizimining ajralmas qismi bo'lib, u shaxsning ichki erkinligini ta'minlash bilan birga boshqalarning e'tiqodini hurmat qilish majburiyatini ham yuklaydi.
2. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 35-moddasi va 2021-yilgi "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonun O'zbekistonda bu huquqning mustahkam huquqiy kafolatlarini yaratdi.
3. Dunyoviy davlat tamoyili barcha dinlarga teng munosabatni ta'minlaydi va konfessiyalararo totuvlikning huquqiy asosi bo'lib xizmat qiladi.
4. Vijdon erkinligi, diniy bag'rikenglik va ijtimoiy barqarorlik o'zaro uzviy bog'liq: e'tiqod erkinligi bag'rikenglikni, bag'rikenglik esa jamiyat barqarorligini ta'minlaydi.

Kelgusida aholi, ayniqsa, yoshlarning huquqiy va diniy savodxonligini oshirish, ta'lim muassasalarida bag'rikenglik madaniyatini tarbiyalash hamda vijdon erkinligi sohasidagi qonunchilikni amalda izchil qo'llash muhim vazifa bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahrir). 05.07.2021, O'RQ-699.
3. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. 10.12.1948.
4. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt. 16.12.1966.
5. BMT Bosh Assambleyasining "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" rezolyutsiyasi. 12.12.2018.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
7. Saidov A.X. Inson huquqlari: darslik. – Toshkent: TDYuU, 2019.
8. Dinshunoslik: o'quv qo'llanma / mas'ul muharrir Z. Husniddinov. – Toshkent: Mehnat, 2000.